

Å «gjøre» teologi i en splittet verden¹

AV KJELL NORDSTOKKE

I

Temaet (Doing theology in a divided world) er lånt fra en konferanse i Geneve i januar 1983 og hvor målet var å få i stand en dialog mellom teologer fra Sør og Nord. Vi skal senere komme tilbake til denne konferansen og EATWOT (the Ecumenical Association of Third World Theologians) som stod som arrangør, men først skal vi klargjøre noen av de problemområder dette temaet rommer:

For det første begrepet *teologi*. Vi har vært vant til å definere teologi som fag og akademisk disiplin ut fra en spesiell forståelse av hva som er teologiens innhold og oppgave. Ved å overlate teologien til spesialister som framfor alt hevder sin autoritet til å bestemme hva teologi er ut fra den metode de bruker – og da gjerne den historisk-kritiske – er teologien blitt fjernet fra det fellesskap den skulle tjene og være et redskap for, men også fra de historiske prosesser og den praksis fellesskapet av de troende kalles til.

For det andre verbet *gjøre*. Det er en fremmed tanke for vår teologiske tradisjon at teologi har med verb å gjøre. Vi er mer vant til å forstå teologien som substantiv og definisjon av substantiv: Gud, menneske, synd, nåde. Teologer fra den tredje verden – og særlig latinamerikanske frigjøringsteologer – har avslørt hvor statisk dette er og i hvor liten grad det gjør rett for tanken om Gud som handler, skaper, kommer til oss, frigjør og frelser. Vi skal komme tilbake til hvordan denne dynamikken kan komme til uttrykk i det teologiske arbeid, hvordan teologien blir noe vi *gjør*, og også til hvilke følger dette får for bestemmelsen av teologiens innhold og metode.

Så noen ord om den tredje del av temaet vårt: *en splittet eller delt verden*. Bak denne formuleringen ligger en beskrivelse og en analyse av den verden vi lever i. Det gjelder altså det bildet vi tegner av

verden og de tegn vi mener å se i tiden, og som troen utfordres til å tolke.

Vi skal starte med dette siste, beskrivelsen og analysen av verden, og dernest skal vi knytte dette til teologisk refleksjon og til kristen praksis.

II

Vi er alle kjent med hvordan verden er splittet og delt. Lenge har oppmerksomheten hos oss vært mest rettet mot delingen Øst-Vest og de mekanismene av aggresjon og maktutfoldelse som er bygget opp på begge sider av jernteppet omkring den frykt og de fiendebilder dette har utløst. I den senere tid har vi imidlertid sett at delingen mellom Nord og Sør er langt mer alvorlig, både fordi den kommer til uttrykk på så mange livsområder, fra økonomi og politikk til kultur og utøvelsen av religiøse idealer, men enda mer fordi følgene er desto mer katastrofale for dem som er ofre for denne delingen.

Alt fra 1960-årene ble oppmerksomheten rettet mot fattigdommen i Sør som et politisk problem. Men i mindre grad ble årsakene til fattigdommen avslørt. Vel ble det lagt fram statistikker som viste at 80% av alt som ble produsert i verden, ble brukt av en femtedel av verdens befolkning for det meste hjemmehørende i Nord. Det ble også konstatert at prisene på varer fra Sør stort sett ble presset ned, mens industrivarer fra Nord stadig ble dyrere og førte til et uutholdelig press på økonomien til landene i Sør, og dessuten til politisk ustabilitet i land som nettopp hadde vunnet sin uavhengighet fra kolonimaktene. Men sjeldnere ble mekanismene bak denne utviklingen avslørt. Begrep som nykolonialisme og utbytting ble gjort til politiske fy-ord, og folk som brukte dem ble stigmatisert som rabulister og venstrestremister.

Riktignok hadde en del idealister midt på 1970-tallet forventninger til arbeidet med å få til en ny økonomisk verdensordning. Når dette viste seg å mislykkes, var det få som sa fra om hvor de virkelige hindringene var å finne, nemlig i en manglende vilje i det politiske lederskap i Nord til å gi slipp på posisjoner som sikrer deres politiske og økonomiske maktstrukturer frihet til fortsatt å utfolde seg. Sammenvevingen av politikk og økonomi har vist seg å være fatal, økonomisk gevinst er blitt den viktigste normsetter for politisk handling, ikke bare for den politiske elite, men også blant

folk flest i Nord. Media gjenspeiler dette i og med at økonomiske nyheter klart prioriteres, ikke bare foran sosiale og kulturelle, men også foran det som før gikk for å være politisk. Det er derimot sjelden – selv i media – å finne en kritisk behandling av denne sammenvevingen av politisk makt og økonomiske interesser og hva den fører til. Dette gjelder ikke bare i forhold til de økonomisk fattige landene i Sør hvis interesser med selvfølghet underordnes de rike landenes interesser. Selv i Nord finnes det tendenser til ny deling av samfunnet, en ny klasse såkalte «nyrike» har sitt motstykke i en enda større gruppe «nyfattige» og det selv i samfunn hvor felles velferd har vært tatt for selvfølgelig i flere tiår.

Den internasjonale gjeldskrisen er den beste illustrasjon på hvordan det økonomiske gjøres til norm for politikken. Og det får groteske utslag når IMF (det internasjonale pengefond) utarbeider betingelsene for assistanse til de land i Sør som er mest gjeldsbundne og hvor resepten utelukkende er av økonomisk karakter uten hensyn til de katastrofale sosiale følger slike innstramninger får.

Hvor økonomi og politikk knyttes sammen på denne måten, blir sterk militær makt en uomgjengelig betingelse. Det er derfor ikke tilfeldig at opprustning og militarisering er et av de mest iøynefallende tegn i tiden. Det er heller ikke tilfeldig at militariseringen koster de fattige mest – blant annet fordi det blir mindre til skolegang og sosiale tiltak. I verdenssamfunnet er det landene i Sør som bærer de tyngste kostnadene ved militariseringen. Men ikke bare de økonomiske. Erkebiskop Romero som ble myrdet i San Salvador i 1980, sa det slik en gang: «I konflikten i landet vårt leverer USA våpen til den ene part, og Sovjet leverer våpen til den annen. Likene er det El Salvador som leverer». I tiden etter den annen verdenskrig – en periode vi hos oss kaller en fredsperiode bl.a. takket være de svære våpenarsenaler vi har bygget opp – har det vært ført over 130 kriger i Sør, og i de fleste av disse har stormakter i Nord vært involvert. Disse krigene har kostet 25 millioner menneskeliv. I tillegg til krigene kommer de interne konfliktene som fører til brudd på menneskerettighetene, til terror og umenneskeliggjøring av samfunnet. For makthaverne er det oftest nok å henvise til den nasjonale sikkerhet når undertrykkelsen møter protest og opprør i et vell av ulike former, fra passiv motstand til sivil ulydighet til sabotasje og geriljavirksomhet.

Denne grensen mellom Nord og Sør – som vel er geografisk, men

enda mer er en grense som plasserer i forhold til makt, ressurser og muligheter – er også blitt framstilt som skillet mellom dem som har plassert seg på historiens overside, mens flertallet av verdens befolkning er henvist til historiens underside. Ulike midler brukes for å opprettholde denne grensen, i tillegg til de som er referert ovenfor kommer rase- og kjønnsdiskriminering, kulturelle fordommer og så videre.

Vi kan ikke ta opp alle disse her, men bare nevne to aktuelle problemer hvor skillet illustreres. Det ene er i forbindelse med de mange fra Sør som i disse dager søker asyl i enkelte land i Nord. I vår politiske virkelighet framstilles dette som et problem, bare sjelden tas de dypere årsakssammenhengene bak den nye innvandringen til Nord på alvor, og hvor politiske flyktninger utgjør et mindretall i forhold til de velutdannede og ressurssterke menneskene fra Sør som lar seg lokke av overflod og rikdom i Nord og stiller sin kunnskap og arbeidsinnsats til disposisjon for våre samfunn. Hele 90% av alle vitenskapsmenn/kvinner i verden arbeider i Nord, på premissene til de strukturene som skaper skiller mellom Nord og Sør, og for å sikre og utbygge disse strukturene. Vi kan knapt forestille oss hva det koster for landene i Sør å bli tappet for slike menneskelige ressurser. Samtidig er det slik at vi kontrollerer importen av arbeidskraft fra Sør, delvis ved å presentere innvandringen som et politisk problem, delvis ved å ha lovverk og institusjoner som utelukkende tar hensyn til våre premisser og behov for at slik innvandring skal finne sted.

Det andre eksemplet går på vår såkalte hjelp til de nødlidende i den tredje verden. Vi husker alle innsamlingene til det tørkerammede Afrika for et par år siden, og hvordan vi og organisasjonene våre ble framstilt som dem som skulle løse Afrikas problemer. La det først bemerkes at slike kampanjer lett får en politisk undertone: Afrika er problem-land, afrikanerne er ikke i stand til å ordne opp selv, og det hadde vært best for dem om de ennå hadde vært kolonier. Men dette sies aldri åpent, hjelpearbeidet skal jo være upolitisk, men denne påståtte nøytraliteten gir likevel fritt spillerom for ubevisste holdninger og fordommer. For en slik tankegang er ikke langt unna når måleenheten blir våre millioner og våre prosjekt, og når fotografiene viser barmhjertige europeere i aktivitet blant apatiske afrikanere. I forbindelse med denne siste såkalte tørkekatastrofen ble det i kirkelig regi satt i gang en studie av de virkelige årsakene til katastrofen og av den faktiske effekt av hjel-

pen nordfra. Resultatet var skremmende, innpøsingene av matvarer fra overskuddslagene i Europa førte til sammenbrudd av lokal matvareproduksjon. Lokale krefter og organisasjoner var blitt holdt utenfor beslutningsprosessene, og om noen mager i løpet av en hektisk kampanjeperiode var blitt mett – og aksjonslederne stolt kunne rapportere til givene at de hadde fulgt hjelpen helt fram til de sultnes munn – så ble ingen problemer løst på lang sikt, og det som verre var, gode prosesser som var i gang ble reversert og uheldige mekanismer som virket avhengighet og passivitet, ble forsterket. Da rapporten fra CCDA ble presentert i et forum for utviklingseksperter, konkluderte en av representantene fra Afrika: «Get off Africa's back!»

Så langt beskrivelsen av den delte verden vi lever i. Mye mer kunne vært sagt for å avsløre hvor brutal delingen er, hvilke umenneskelige følger den har, og spesielt hvor betinget den er av mekanismer og strukturer vi i Nord har det politiske og moralske hovedansvar for. Politisk og moralsk, det er viktig å understreke at politikken har en moralsk side på samme måte som moralen har en politisk, spesielt fordi det i kirken har vært tendenser til å sette skille mellom politikk og religion, noe som har ført til at politikken og dermed også økonomien er gitt egen lovmessighet. Dette ville imidlertid innebære å overlate verden til seg selv og sin egen delthet, noe som ville stå stikk i strid med kirkens oppdrag om å være sendt til verden – slik verden er. Eller for å sitere biskop Emilio Carvalho: «We live in a divided world; as committed Christians we cannot ignore complex areas of struggle for justice and theological issues that arise in such struggle. We would simply discredit theology should we ignore these challenges».²

III

Hva betyr dette for den teologien – som fag og som felles refleksjon og læreprosess for hele Guds folk? Denne delte verden er den kontekst ordet om Gud og hans handlinger tar skikkelse i. I tråd med skapertroens bekjennelse av Guds herredømme over alt som er til, og inkarnasjonens forkynnelse av at Gud gjennom Jesus Kristus ble en av oss, er kirken sendt til verden for å gjøre nærværende den frelse Jesus vant gjennom sitt liv, sin korsdød og oppstandelse. «Jorden er vårt sted», synger vi i en barnesalme, og mener med det jorden i all sin verdslighet, med den urett, ufred, men også med de

lengsler og den menneskelighet beskrivelsen og analysen viser. Jordan er vårt sted også i den forstand at det er her vi former våre ord og våre tanker, bevisst eller ubevisst, det er derfor illusorisk å tro at vi kan gjøre et teologisk arbeid uavhengig av den konteksten vi er en del av. Det har lenge vært en av mytene i vår teologiske tradisjon at vår teologiske innsikt er allmenngyldig, den gjelder for alle steder og til alle tider. Ikke minst teologer fra Sør har vist oss hvor kontekstuell teologien er, også når den hevder ikke å være det. Det er derfor på høy tid at vi blir oss bevisst hvor preget vår teologiske formuleringer er av omgivelser og historie, og like viktig: at vi bevisstgjøres på de utfordringer vår delte verden krever av oss, vi som befinner oss på historiens overside.

Latinamerikansk frigjøringsteologi har lansert formelen at «teologi er kritisk refleksjon over praksis». Det betyr at praksis – vårt ståsted i en konkret historisk situasjon – er første akt, og blir det teologiske sted som teologien som annen akt skal være en kritisk refleksjon over. Teologien finner altså ikke sted i et nøytralt vakuum slik europeisk teologi gjerne har latt seg forlede til i tro, men betinget av praksis og standpunkt, som taus støtte til undertrykkende systemer eller som aktører i kamp for frigjøring, rettferd og fred.

Det er dette som kommer fram når verbet «gjøre» knyttes til teologien. Teologi er handling, prosess, spørsmål og svar i levende vekselvirkning til praksis. Men den er kritisk, den er refleksjon og ikke automatisk refleks til praksis. Skjedde det, ville praksis selv være normen og teologien ville bare bekrefte det praksis allerede har fastlagt.

Å gjøre teologi er å avsløre (denounce) og forkynne (announce) blir det gjerne understreket av frigjøringsteologene. Det første innebærer en avsløring av uretten som synd og brudd med Guds vilje. Det andre er proklamasjonen av Guds handling i historien, hans solidaritet med de fattige og undertrykte, og løftene han har gitt om Riket som alt i Jesus Kristus er kommet nær. Både lov og evangelium hører med, og begge deler må ikles det språk og de erfaringer mennesker har i vår delte verden.

Denne oppgaven å påpeke uretten kan skje på to måter som vel hører sammen, men som det likevel må skjelnes mellom. Med den brasilianske teologen Leonardo Boff kan vi kalle den første den *sakramentale-profetiske*, hvor kirken gjør bruk av sitt religiøse språk og forkynner både Guds dom og handling til frelse og frigjøring.

Men det er også en *analytisk-solidarisk* oppgave, hvor kirken og teologien verdsliggjøres i den forstand at den bruker det politiske språk i oppgjøret med det strukturene og mekanismene som fører til urett, og hvor kirken bevisst tar standpunkt på de svakestes side og låner sin stemme til dem som er kneblet og undertrykt. Som eksempel i kampen mot apartheid: Det er en teologisk og kirkelig oppgave både å avsløre apartheid som synd og brudd med Guds ord – altså avsløre apartheid profetisk – men det er like viktig å foreta en skikkelig analyse av apartheid som historisk fenomen og solidarisk stille seg på siden til dem apartheid rammer mest.

Men for at dette ikke skal misforstås: Selv om situasjonen på fundamental måte utfordrer kirke og teologi, vil den gitte praksis i situasjonen aldri sette grense for teologiens materiale og uttømmende være den første akt som teologien så skal være annen akt i forhold til. Fordi teologi er tale om Gud, vil den alltid ha noe grensesprengende ved seg som ikke fyldestgjørende kan fanges inn av tid og rom. Det betyr imidlertid ikke at teologien kan abstraheres og løses fra historien, kristentroens åpenbaringskarakter peker nettopp på den transcendenten er nærværende i det immanente.

IV

Hvis teologi er noe som «gjøres», hvem er da subjektet? Den som omtaler teologi på den måten, vil også gjerne føye til at teologi er noe som gjøres i fellesskapet (community). I dette ligger en avvisning av den oppfatning at fagteologene skulle ha enerett til å bestemme hva teologi er, og den paternalistiske praksis som følger av dette hvor lekfolket blir umyndiggjort og alltid må ha spesialister til å tenke teologisk for seg. Avvisningen gjelder like mye konservativ som liberal teologi. Som den belgisk-fødte brasilianske teologen José Comblin bemerket³ er den liberale teologi individualistisk, historieoppløsende – fordi den med sin historiske bevissthet kritiserer og relativiserer alt unntatt seg selv –, intellektualistisk og følgelig elitær, og sist, men ikke minst, den skiller væren fra handling. Vi kjenner igjen noe av denne kritiske holdningen i vår egen lekmannsbevegelse, med protest mot den religiøse overklassens formynderi, og med tillit til at det alminnelige presteskap kvalifiserer for innsikt og ettertanke om tro og tjeneste i Guds rike. Den samme erfaringen gjøres av kristne i Latinamerika, Afrika og Asia, slik Samuel Amirtham, direktør for Kirkens Verdensråds program for

teologisk utdannelse, beskriver det: «People are not only eager to learn theology; they are also creating theology. This is happening all over the world – in basic Christian communities, house church groups, parish Bible study groups and in rural and urban groups committed to promoting justice and peace, freedom and human dignity . . . Christians who have never had access to formal theology are learning afresh to relate faith to life, worship to work, prayer to action, proclamation to protest, in new creative ways. They discover in that process that they are doing theology, and that they need theology in their search for new forms of Christian obedience».⁴

Dette betyr ikke at det ikke er bruk for fagteologien som akademisk disiplin, men teologien gis ekklesiologisk vekt, som spesialopdrag i kirken, men med klar forståelse av hvem den skal tjene og lytte til. Leonardo Boff har skrevet et vakkert lite hefte om sitt møte med fattige basismenigheter dypt inn i Amazonas-jungelen. Hftet har han kalt *Teologia à escuta do povo* (Teologi som lar folk tale),⁵ og innledningen er slik: «Teologien lever av å lytte: til Guds ord, til tradisjonens rikdom, til budskapet fra kirkens læreemede, til andre teologers synspunkt, til *sensus fidelium*. Teologien lærer av alle disse kildene. I dag, i en kirke som har tatt standpunkt for folket, de fattige og deres frigjøring, lærer teologien mye gjennom kontakten med folket. Hvem blir teologen evangelisert av? Av vitnesbyrdet til det troende folk, dets evne til å gi rom for Gud i all sin strid, dets motstandskraft mot all undertrykkelse som det lider under . . .»

V

Å sette teologien inn i en ekklesiologisk sammenheng fører til en understrekning av den økumeniske karakter. Med økumenisk tenkes da ikke bare på det som innebærer kontakt over konfesjonsgrensene, men enda mer økumenisk i betydningen verdensvid. En delt verden utgjør et teologisk problem og samtidig gjøres enhet til en maktpåliggende utfordring og oppgave. Nettopp dette var temaet på den konferansen i Geneve i januar 1983 som det ble referert til innledningsvis og hvor temaet var «Doing theology in a divided world». EATWOT var blitt grunnlagt i 1976, og fra det første møtet i Dar-es-Salaam heter det i felleserklæringen: «We reject as irrelevant an academic type of theology that is divorced from action. We are prepared for a radical break in epistemology

which makes commitment the first act of theology and engages in critical reflection on the praxis of the reality of the Third World . . .⁶

Ble det i Dar-es-Salaam kategorisk slått fast at vestlig teologi er irrelevant og altså uegnet for det teologiske arbeid i Sør, kunne EATWOT-møtet i New Delhi i 1981 gå et skritt videre og hevde at denne teologien også har en funksjon i den tredje verden, men den er negativ fordi den fremmedgjør teologene for de virkelige utfordringer de står overfor. Vestlig teologi «has been alienated and alienating (for the Third World). It has not provided the motivations for opposing the evils of racism, sexism, capitalism, colonialism, and neocolonialism. It has failed to understand our religions, indigenous cultures, and traditions, and to relate to them in a respectful way».⁷ Denne bestemmelsen gjorde det klart at det ikke er mulig bare å snu ryggen til teologien i Nord, tvertimot måtte man erkjenne at vesterlandsk teologi er virksom og lammer deler av refleksjonen i Sør, og følgelig fant EATWOT det nødvendig å få til en dialog med teologer fra Nord. Det var bakgrunnen for Geneve-møtet to år senere hvor også teologer fra Nord var invitert med for å drøfte «the difficult task of Christians to be witnesses of unity and reconciliation in a world where there are so many divisions».⁸

Utgangspunktet for dialogen er å finne i en bevissthet om at vi befinner oss i en felles læreprosess, og at vi som kristent fellesskap må fornye både vår teologiske refleksjon og vår forståelse av hva det betyr å være Jesu disippel i vår tid. I sluttdokumentet fra Geneve-møtet er det gitt noen punkter til denne fornyelsen under overskriften «Toward a reformulation of theology».⁹ Der gis det først noen innledende bemerkninger om den teologiske metode, og det understrekes at «because commitment is the first act, theology is inseparably connected with the Christian community out of which it emerges and to which it is accountable. Theology partakes of the rhythm of action, contemplation, worship, and analysis that marks the life of the people of God. Thus the fundamental subject of theology is the Christian community in its witnesses to the restless presence of God in the history and culture of the oppressed. In that basic sense, all Christians are theologians . . .»¹⁰ Men det er ikke bare et spørsmål om metode, en rekke teologiske temata nevnes også hvor fornyelse er nødvendig. Først Gudsbildet, hvor den abstrakte Gud må vike for den handlende Gud Bibelen forteller om. Dernest spørsmålet om hvem Jesus er, og her vises det til hvordan lidende og undertrykte mennesker har fått en ny forståelse

av Jesu kors og død og av hans oppstandelse, «the definite transcendence of death, the beginning of a new humanity for men and women, the making of a new society, «the new heaven and new earth» (Rev. 21:1). And this reinterpretation becomes the foundation of the subversive hope and joy of the poor».¹¹ Videre nevnes «a renewed way of reading the Bible» og «new expressions of spirituality». På alle disse punkt vises det til erfaringer og refleksjon som allerede er gjort. Læreprosessen er kommet i gang som en økumenisk dele-oppgave.

VI

Hva er teologiens oppgave satt på den enklest mulige formel? Tale om Gud. Men tale om Gud er ingen tidløs intellektuell øksersis, men reservasjonsløs åpenhet for de dypest gripende spørsmål i tilværelsen. Som Luther en gang har sagt: «Ikke lesning og spekulasjon, men å leve og dø og bli dømt, det skaper en virkelig teolog».

Noen ganger blir det framstilt som om teologien kan gjøres på to ulike måter, enten ovenfra med utgangspunkt i Gud, eller motsatt nedenfra i menneskenes tanker og levekår. Metodisk kan det kanskje være mulig å sette skille på den måten, men slett ikke innholdsmessig. For talen om Gud er alltid talen om Gud som åpenbarer seg og handler i historien. Bare slik kjenner vi Gud. Derfor ledsages talen om Gud av et ekko som er talen om mennesket, om dets opphav, dets målbestemthet, dets svakhet og dets storhet, og hele den historie som avslører mennesket som gjenstand for Guds handling i historien til dom og frelse.

Talen om Gud er talen «om Guds storverk» (Ap.gj. 2, 11), og Guds handling til frigjøring og frelse ledsages som et ekko av Gudsfolkets svar i tro og tjeneste. Vi var tidligere inne på tidens tegn, blant dem synes urett og ufred å være blant de sterkeste. I talen om Guds storverk står alt i perspektiv av Riket, det Jesus brakte nær og garanterer adgangen til ved sin død og oppstandelse. Kjentetegnet på dette riket er rettferd og fred (Rom. 14, 17), og «doing theology in a divided world er mer enn noe annet i ord og handling å gi disse tegnene nærvær.

NOTER

1. Foredrag holdt på Diakonhjemmet den 25. april 1987.
2. *Doing theology in a divided world*, p. 7.
3. *Theologia da libertação, teologia neoconservadora e teologia liberal*, Petrópolis, 1985.
4. *Theology by the people. Reflections on doing theology in community*, Geneva, 1986, p. ix.
5. Petrópolis, 1984.
6. Seks EATWOT-konferansene er blitt arrangert: 1976 i Dar-es-Salaam (Tanzania), 1977 i Accra (Ghana), 1979 i Wennappuwa (Sri Lanka), 1980 i São Paulo (Brasil), 1981 i New Delhi (India) og i 1983 i Geneve. Materialet fra konferansene er utgitt av Orbis books, Maryknoll (New York): Sergio Torres and Virginia Fabella (eds.): *The Emergent Gospel* - 1978; Kofi Appiah-Kubi and S. Torres (eds.): *African Theology en Route* - 1979; V. Fabella (ed.): *Asia's Struggle for Full Humanity* - 1980; S. Torres and John Eagleson (eds.): *The Challenge of Basic Christian Communities* - 1981; v. Fabella and S. Torres (eds.): *Irruption of the Third World: Challenge to Theology* - 1983; V. Fabella and S. Torres (eds.): *Doing Theology in i Divided World* - 1985.
7. *Irruption of the Third World: Challenge to theology*, p. 197.
8. Sergio Torres i *Doing theology in i divided world*, p. ix.
9. Op.cit. p. 188-193.
10. Ib. p. 189.
11. Ib. p. 190.

Doing theology in a divided world

What characterizes the actual world is a profound division between North and South with fatal consequences for the majority of humankind. This represents a challenge to theology, especially in the academic tradition, and leads to questioning of the epistemological conditions for theological reflection. The author is of the opinion that theology has its place in an ecclesiastical relationship where also the ecumenical character is emphasized.